

Kadusic proti Švýcarsku, rozsudek ze dne 9. 1. 2018

Stěžovatel: Kadusic

Žalovaný stát: Švýcarsko

Číslo stížnosti: 43977/13

Datum: 09.01.2018

Článek Úmluvy: čl. 4 Protokolu č. 7

čl. 41

čl. 5 odst. 1

čl. 7

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: detence/zajištění/zbavení svobody, obnova řízení, ústavní ochranné opatření

Český právní řád: čl. 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod

§ 230 odst. 2, § 278 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

§ 99, § 100 zákona č. 40/2009 sb., trestní zákoník

Významnost: 2

Autorský komentář:

V předkládaném rozsudku se Soud vyslovil k námitkám stěžovatele, jimiž brojil proti postupu švýcarských justičních orgánů, které při aplikaci vnitrostátní právní úpravy, v reakci na zjištění učiněná ve vztahu k jeho duševnímu stavu v průběhu výkonu mu uloženého nepodmíněného trestu odnětí svobody, rozhodly o nařízení institucionálního léčebného opatření. To nahradilo končící výkon trestu a vedlo k dalšímu zbavení svobody stěžovatele, jež přesáhlo původní výměru rozsudkem uloženého trestu. Z jím namítaných porušení čl. 5 odst. 1, čl. 7 a čl. 4 Protokolu č. 7 shledal Soud důvodným toliko tvrzení o porušení prvně jmenovaného článku. Založily je podle něj ve své podstatě tři skutečnosti, jimiž byly a) značný časový odstup přijatého rozhodnutí od původního odsuzujícího rozsudku, navíc realizovaného krátce před ukončením uloženého trestu, b) nedostatečná aktuálnost odborných posudků, na nichž soud své rozhodnutí založil a c) nerespektování odborného závěru stran výkonu tohoto opatření v k tomu určeném specializovaném zařízení, respektive jeho výkon stěžovatelem v zařízení, které takové působení na něj nemohlo zajistit.

K porušení zákazu retroaktivity trestněprávní normy, respektive zásady zákonnosti (čl. 7 Úmluvy) podle Soudu nedošlo proto, že ač švýcarské justiční orgány aplikovaly právní úpravu účinnou po spáchání činu, v době činu účinná právní úprava umožňovala dosažení i přísnějšího postihu (blíže body 71 až 76). Porušení čl. 4 Protokolu č. 7 Soud neshledal proto, že analogického užití pravidel o obnově řízení, odůvodněné nově zjištěnými skutečnostmi vztahujícími se k osobě stěžovatele, odůvodnilo postup předvídaný čl. 4 odst. 2 Úmluvy, v důsledku čehož nově uložené opatření nepředstavuje porušení zásady ne bis in idem.

Specifikum aplikované vnitrostátní úpravy (body 23 až 24) a z ní vyvozená řešení neumožňují jednoznačné srovnání s úpravou obsaženou v českém trestním řádu. Závěry Soudu v rozsudku vyslovené (zejména též s využitím zmiňovaných východisek - body 38 až 45) nicméně umožňují identifikovat priority, které je nezbytné dodržet, aby zbavení svobody bylo slučitelné s Úmluvou. Poznatky z odůvodnění rozsudku plynoucí jsou proto využitelné orgány činnými v trestním řízení v České republice.

Do určité míry srovnatelné je to, že i v prostředí právního řádu České republiky může k zásahu do osobní svobody jedince výkonem ochranného opatření, tj. výkonem ochranného léčení (§ 99 tr. zákoníku) ve formě ústavní či výkonem zabezpečovací detence (§ 100 tr. zákoníku), dojít na základě rozhodnutí (usnesení), které je vydáno později než vlastní rozhodnutí (rozsudek), jímž je řešena otázka viny obviněného. Soud totiž může přistoupit k jeho uložení i ve veřejném zasedání, realizovaném po skončení trestního stíhání obviněného, které se koná za tímto účelem (§ 230 odst. 2 tr. ř.). I pro takto vedené řízení platí to, co komentované rozhodnutí zdůraznilo, tj. že rozhodnutí o uložení ochranného opatření musí být podloženo důkazem (zpravidla znaleckým posudkem zpracovaným znalcem příslušné odbornosti, tj. z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie), který zobrazí aktuální duševní stav posuzované osoby k okamžiku rozhodování soudu. K provedení takového řízení by přitom soud měl přistoupit bezodkladně, tj. jakmile mu to procesní situace umožní.

Nelze vyloučit, že - podobně, jako tomu bylo v předkládaném případě, avšak za jiných podmínek (například na základě zjištění učiněných v dalším trestním řízení) - mohou i v prostředí domácí právní úpravy nastat skutečnosti (nové zjištění stran duševního stavu obviněného) odůvodňující obnovu řízení podle § 278 odst. 1 tr. ř. V takovém řízení, respektive řízení navazujícím, pak logicky rozhodnutí o uložení ochranného opatření musí být opřeno o důkaz(y) stejné kvality jako v případě předchozím.

Stejně tak je zřejmé, že i v případech navazujícího rozhodování (§ 99 odst. 5, 6 tr. zákoníku, § 100 odst. 5, 6, 7 tr. zákoníku) je nezbytné opatřit odborné podklady, které aktuálně zhodnotí duševní stav osoby ochranné opatření vykonávající a výsledky dosavadního terapeutického působení na ni k okamžiku rozhodování soudu.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelem je Mihret Kadusic, příslušník Švýcarské konfederace, který v rozmezí let 2000 a 2004 spáchal trestné činy, za něž byl v květnu 2005 odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce trvání 8 let. Uložený trest byl v lednu 2007 potvrzen odvolacím soudem a téhož roku také Federálním (dovolacím) soudem. Na stěžovatele byl následně (v souvislosti s jeho žádostí o zmírnění výkonu trestu) vypracován znalecký posudek z oboru psychiatrie a psychoterapie. Ten u něj mj. odhalil poruchy osobnosti paranoidní a narcistické povahy středního stupně bez vlivu na jeho trestní odpovědnost, kterými zřejmě trpěl i v době spáchání trestných činů. Odvolací soud byl proto požádán, aby ověřil naplnění podmínek, za nichž lze stěžovateli uložit ochranné opatření; v rozsudku z prosince 2009 odvolací soud uzavřel, že nejsou dány podmínky pro uložení ambulantního ochranného léčení, které by následovalo po výkonu trestu; doplňující znalecký posudek nedoporučil ani ústavní ochranné léčení. V červenci 2010 byl odvolací soud požádán o ověření naplnění podmínek pro nařízení následné internace stěžovatele, případně pro uložení ústavního ochranného opatření. Nařízenou internaci stěžovatele zrušil Federální soud, maje za to, že se jedná o prostředek ultima ratio, doporučil však odvolacímu soudu zabývat se podmínkami ústavního ochranného opatření. V srpnu 2012 uložil odvolací soud stěžovateli ústavní ochranné opatření na základě čl. 65 odst. 1 trestního zákoníku, přičemž přerušil zbývající část nevykonaného trestu, který měl stěžovateli uplynout v březnu 2013. Před vynesením rozsudku si od znalkyně vyžádal zprávu, v níž uvedla, že vzhledem k typu, závažnosti a komplexnosti duševních obtíží stěžovatele, lze považovat za vhodná

pouze ústavní léčebná opatření, a doporučila konkrétní vězeňská centra, která disponují vhodnými léčebnými programy. Federální soud rozsudek potvrdil s tím, že k porušení čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy nedošlo, neboť je dána dostačující příčinná souvislost mezi původním rozsudkem a později – v rámci obnovy řízení – přijatým ochranným opatřením, kterým byl stěžovatel zbaven svobody; nedošlo ani k porušení zásady non bis in idem, neboť se v konkrétním případě nejednalo o druhou sankci vůči stěžovateli. Znalecké posudky shledal jako dostatečně aktuální.

Stěžovateli měl (po započítání vazby) uplynout trest odnětí svobody v březnu 2013. K dotazu Soudu o jeho současné situaci vyšlo najevo, že se (od 19. července 2005) dosud nachází ve vězení Bostadel, kde se mu podle jeho slov nedostává péče a výhod léčení, k čemuž vláda uvedla, že se stěžovatel kategoricky odmítá podrobit jakékoli (psychiatrické) léčbě a že toto odmítání odůvodňuje odkazem na probíhající řízení před Soudem. Ze zprávy o chování stěžovatele ve vězení Bostadel vyplývá, že se stěžovatel chová slušně a zdrženlivě, a to i v rámci práce, která je mu přidělována.

1. RELEVANTNÍ VNITROSTÁTNÍ PRÁVO

2. Ustanovení starého trestního zákoníku (dále jen „TZ“) ze dne 21. prosince 1937 ve znění účinném do 31. prosince 2006 znělo:

Článek 42 (Zajišťovací opatření: internace obvyklých pachatelů)

„(1) Soud může nahradit výkon trestu odnětí svobody internací, pokud poté, kdy již pachatel spáchal více trestných činů nebo úmyslných přestupků, za něž byl omezen na svobodě v celkové délce nejméně dvou let, a to buď trestem odnětí svobody, nebo výchovným pracovním opatřením, nebo poté, kdy již byl namísto uložení trestu odnětí svobody internován jako obvyklý pachatel, spáchal v posledních pěti letech po konečném propuštění nový trestný čin nebo úmyslný přestupek, který svědčí o jeho sklonu k trestné činnosti. Pokud je to nezbytné, nechá soud přezkoumat jeho duševní stav.

(2) Internace bude vykonána v otevřeném nebo uzavřeném zařízení, vyjma zařízení, která nejsou vhodná pro prvotrestance, zadržením, výchovou k práci nebo protialkoholickou léčbou.

(...)“.

Článek 43 (Opatření týkající se neobvyklých pachatelů)

(1) „Pokud duševní stav pachatele, který v souvislosti s tímto stavem spáchal čin, za nějž lze uložit trest odnětí svobody podle tohoto zákoníku, vyžaduje léčbu či speciální péči, jež může vyloučit či snížit nebezpečí spáchání jiných protiprávních činů, může mu soud uložit pobyt v nemocnici nebo hospici. Může nařídit ambulantní léčbu, není-li pachatel nebezpečný pro ostatní.

Pokud z důvodu svého duševního stavu představuje pachatel závažnou hrozbu pro veřejnou bezpečnost a pokud je takové opatření nezbytné k předejití ohrožení jiných, nařídí soud internaci. Ta se vykoná ve vhodném zařízení. Soud vydá rozsudek s přihlédnutím k posudku o fyzickém a duševním stavu pachatele, jakož i o nezbytnosti internace, léčby či péče.“

(...)

24. Ustanovení týkající se nového TZ ve znění účinném od 1. ledna 2007:

Článek 56 (Zásady)

„(1) Opatření musí být uloženo pokud: a) samotný trest nemůže zabránit nebezpečí, že pachatel spáchá další protiprávní činy; b) pachatel potřebuje léčbu nebo to vyžaduje veřejná bezpečnost a c)

pokud jsou naplněny podmínky článků 59 až 61, 63 nebo 64.“

(...)

Článek 59 (ústavní ochranná opatření, léčba duševních poruch)

„(1) Pokud pachatel trpí vážnou duševní poruchou, může soud uložit ústavní opatření za následujících podmínek:

1. a) pachatel spáchal trestný čin nebo přestupek v souvislosti s touto poruchou;
2. b) má se za to, že takové opatření povede k tomu, že nespáchá v souvislosti s touto poruchou nové protiprávní činy.“

(...)

Článek 65 (Změna sankce)

„(1) Pokud před nebo během výkonu trestu odnětí svobody nebo internace ve smyslu čl. 64 odst. 1 naplní odsouzený podmínky pro uložení ústavního ochranného opatření stanoveného v článcích 59 až 61, může soud toto opatření uložit i později. Příslušným je soud, který uložil trest nebo nařídil internaci. Výkon zbývajících trestu se přerušuje.“

(2) Pokud během výkonu trestu odnětí svobody prokážou nové skutečnosti či důkazy,

že odsouzený naplňuje podmínky internace a že tyto podmínky byly splněny již v okamžiku vydání rozsudku, aniž by o nich soud mohl v té době vědět, může soud nařídít internaci později. Příslušnost a postup je určen ustanoveními o obnově řízení.“

(...)

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

1. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 5 ODS. 1 ÚMLUVY
2. Stěžovatel tvrdí, že jeho zadržení následující po rozhodnutí, kterým mu bylo uloženo ústavní ochranné opatření, je v rozporu s čl. 5 odst. 1 Úmluvy, který zní:

„1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

1. zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem;

(...)

e.zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků;

(...)“

29. Vláda s tímto tvrzením nesouhlasí.

30. K přijatelnosti

31. Vzhledem k tomu, že tato námitka není zjevně nepřijatelná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a nebrání jí ani jiný důvod nepřijatelnosti, prohlásil ji Soud za přijatelnou.

32. K věci samé

33. Pokud jde o rozhodnutí o uložení ústavního ochranného opatření (na základě čl. 65 odst. 1 TZ

ve spojení s čl. 59 TZ), má stěžovatel za to, že nebyla naplněna jedna z podmínek vyžadovaných čl. 59 TZ, a to předpoklad, že obdobné opatření vyloučí spáchání nových trestných činů, neboť pravděpodobnost úspěchu jeho léčby byla minimální. Domnívá se proto, že sporné opatření nebylo přijato „zákonným způsobem“ ve smyslu čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Tvrdí, že psychiatrický posudek ze dne 24. 9. 2008 doktora R. A. uváděl, že není připraven k sebereflexi, že nebezpečí recidivy je obecně zvýšené a tím pádem je i jeho prognóza velmi nepříznivá. Rovněž dodal, že nejpozději v doplňující zprávě profesorky A. E. ze dne 30. 6. 2010 měla profesorka za to, že jakékoliv ústavní ochranné opatření povede velmi pravděpodobně k neúspěchu.

Uzavřel, že šance na úspěch léčby jsou tak malé, že neodpovídají požadavkům čl. 59 TZ.

32. Stěžovatel doplnil, že sporné opatření nenachází zákonný podklad ani v čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy, neboť není dána příčinná souvislost mezi uvězněním a trestním odsouzením ani v čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy. Pokud jde o první ustanovení, čl. 5 Úmluvy neupravuje odnětí svobody pro účely čistě preventivní, tedy aby se zabránilo potenciálnímu nebezpečí v budoucnosti. V tomto ohledu stěžovatel vysvětluje, že původní rozsudek ani nepředpokládal ambulantní ochranné léčení vedle výkonu trestu. Pokud jde o druhé ustanovení, uvádí, že je lze použít jen v případě skutečné duševní poruchy, závěr o nepříznivé prognóze nestačí.
33. Nakonec stěžovatel uvádí, že první psychiatrický posudek ze dne 24. 9. 2008 již není aktuální a že doplňující posudek ze dne 30. 6. 2010 se týká toliko otázky vhodnosti uložení ústavního ochranného opatření. Má proto za to, že nebyla stanovena jeho skutečná diagnóza ani nebezpečnost. V tomto směru dodává, že v době spáchání hlavního trestného činu dne 3. 5. 2004 mu bylo pouze 22 let. Během svého téměř desetiletého pobytu ve vězení prodělal pozitivní vývoj, což by se v aktuálnějším posudku projevilo.
34. b) Vláda
35. Vláda uvádí, že všechny podmínky stanovené v čl. 59 odst. 1 TZ jsou naplněny. Zejména tvrdí, že byla diagnostikována duševní porucha, že vnitrostátní orgány došly k závěru, že spáchání trestných činů bylo v přímé souvislosti s touto poruchou a že tato skutečnost nebyla nikdy rozporována. Co se týče výhledů na úspěch terapie, vysvětluje, že čl. 59 odst. 1 písm. b) TZ nestanovuje, jaké pravděpodobnosti musí být dosaženo, ani v jaké době musí být dosaženo takového úspěchu. Dodává, že podle federální judikatury by byla perspektiva okolo pěti let přípustná. Možnost změny léčby („Therapierbarkeit“) na základě lékařských posudků byla nadto uznána Federálním soudem.
36. Vláda rovněž uvádí, že Federální soud ve svém rozsudku ze dne 30. 1. 2012 měl za to, že nebylo vyloučeno, že bude stěžovatel pozitivně reagovat na psychologickou léčbu a že tak bylo možné snížit riziko recidivy. Proto rozhodl o tom, že rozhodnutí o internaci odvolacím soudem ze dne 6. 5. 2011 nebylo v souladu se zákonem a uložil soudu ověřit možnost uložení ochranného opatření.
37. Vláda tvrdí, že přijetí ochranného opatření představuje korekci původního vykonávaného rozsudku poté, kdy vyšly najevo nové skutečnosti, neznámé (které ani nemohly být zjištěny) v době vynesení rozsudku, jímž byl stěžovatel uznán vinným. Dodává, že v tomto směru čl. 65 TZ výslovně odkazuje na obnovu původního řízení ve světle nově objevených skutečností, které existovaly již v době původního rozhodování (obnova řízení in peius). Upřesňuje, že skutečnost, že bylo ochranné opatření nařízeno v rámci revizního řízení předchozího rozhodnutí, stačí k založení příčinné souvislosti mezi odsouzením a opatřením. Vláda má také za to, že tato skutečnost umožňuje odlišit projednávanou věc od věcí týkajících se Německa a „Sicherungsverwahrung“, neboť v projednávaném případě existovala duševní choroba již v době vynesení původního rozsudku.
38. Pokud jde o aktuálnost a význam psychiatrického posudku ze dne 24. 9. 2008, vláda uvádí, že byl vyhotoven znalkyní dne 30. 6. 2010. Dodává, že nejenže se zakládal na posudku z roku

2008, ale také byl vyhotoven s ohledem na různá významná stanoviska vyjádřená v mezidobí a po zdravotní prohlídce stěžovatele profesorkou A. E. Vysvětluje, že následně byla tato znalkyně dne 6. 5. 2011 před vynesením rozsudku odvolacím soudem vyslechnuta. Vláda rovněž upřesňuje, že stěžovatel a jeho advokát byli přítomni při jednání a měli možnost pokládat A. E. otázky. Nakonec uvádí, že v rámci hlavního líčení ze dne 22. 8. 2012, které vyústilo v rozsudek odvolacího soudu, zažádal předseda soudu znovu o stanovisko A. E.

39. Posouzení Soudu

40. a) Připomenutí důležitých zásad

41. Písmena a) až f) čl. 5 odst. 1 Úmluvy zahrnují taxativní výčet důvodů umožňujících zbavení svobody; pokud zbavení svobody nespadá pod jeden z těchto důvodů, není zákonné. Skutečnost, že je možné aplikovat jeden důvod, nicméně nutně nebrání tomu, že by se neaplikoval i jiný důvod; zbavení svobody může být podle okolností odůvodněno vícero písmeny (M. proti Německu, č. 19359/04, bod 86, CEDH 2009; a Silva Rocha proti Portugalsku, 15. 11. 1996, bod 27, Sbírka rozsudků a rozhodnutí 1996-V; Morsink proti Nizozemsku, č. 48865/99, bod 62, 11. 5. 2004).

42. Pojmem „odsouzení“ ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy je třeba rozumět jak vyslovení viny následující závěr o spáchání trestného činu, tak uložení trestu nebo jiného opatření, jímž dojde ke zbavení svobody (Guzzardi proti Itálii, 6. 11. 1980, bod 100, série A č. 39; Van Droogenbroeck proti Belgii, 24. 6. 1982, bod 35, série A č. 50; a M. proti Německu, výše citovaný, bod 87). Písmeno a) čl. 5 odst. 1 Úmluvy neuvádí pouhé chronologické pořadí posloupnosti mezi odsouzením a opatřením, ale dostatečnou příčinnou souvislost.

43. Příčinná souvislost vyžadovaná pod písmenem a) může být nicméně přerušena v případě, kdy se rozhodnutí o nepropuštění nebo o opětovném uvěznění zakládá na důvodech neslučitelných s cíli předvídanými původním rozhodnutím (rozsudkem) nebo na posouzení nepřiměřeném ve vztahu k těmto cílům. V takovém případě by se původně zákonné uvěznění změnilo na svévolné zbavení svobody a bylo by tak neslučitelné s článkem 5 (M. proti Německu, výše citovaný, bod 88; Van Droogenbroeck, výše citovaný, bod 40; Eriksen proti Norsku, 27. 5. 1997, bod 78, Sbírka rozsudků a rozhodnutí 1997-III, a Weeks proti Spojenému království, 2. 3. 1987, bod 49, série A č. 114).

44. Podle písmena c) čl. 5 odst. 1 Úmluvy může být zadržení osoby odůvodněno „jsou-li dány oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu“. Opatření nespadá pod politiku obecné prevence, ale má za cíl zabránit spáchání konkrétního a určeného trestného činu (idem, body 89 a 102).

45. Pokud jde o zbavení svobody osob, které trpí duševními poruchami ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. e), může být osoba označena za „choromyslnou“ a být zbavena svobody jen za současného naplnění alespoň tří následujících podmínek: zaprvé musí být choromyslnost ustanovena přesvědčivým způsobem; zadruhé musí být porucha takového charakteru nebo rozsahu, který odůvodňuje uvěznění; zatřetí uvěznění nelze platně prodloužit, aniž by taková porucha trvala (viz mimo jiné Winterwerp proti Nizozemsku, 24. 10. 1979, bod 37, série A č. 33, bod 39; Varbanov proti Bulharsku, č. 31365/96, bod 45, CEDH 2000-X; a Chtoukatourov proti Rusku, č. 44009/05, bod 114, CEDH 2008).

46. V tomto ohledu nelze mít žádné zbavení svobody osoby považované za choromyslnou za souladné s čl. 5 Úmluvy, pokud o něm bylo rozhodnuto bez vyžádání stanoviska znalce z oboru lékařství. Jakýkoliv jiný přístup by nesplňoval požadovanou úroveň ochrany proti svévoli (Filip proti Rumunsku, č. 41124/02, bod 57, 14. 12. 2006; a Cristian Teodorescu proti Rumunsku, č. 22883/05, bod 67, 19. 6. 2012). Soud má obecně za to, že k výběru kvalifikace lékařských znalců jsou lépe vybaveny vnitrostátní orgány [viz mutatis mutandis, Sabeva proti Bulharsku, č. 44290/07, bod 58, 10. 6. 2010; Witek proti Polsku, č. 13453/07, bod 46, 21. 12. 2010; a Biziuk proti Polsku (č. 2), č. 24580/06, bod 47, 17. 1. 2012]. V určitých konkrétních případech, a zejména pokud zadržovaná osoba dříve netrpěla psychickými obtížemi, je nicméně nezbytné, aby bylo hodnocení provedeno znalcem z oboru psychiatrie (Luberti proti Itálii, 23. 2. 1984,

bod 29, série A č. 75; C. B. proti Rumunsku, č. 21207/03, bod 56, 20. 4. 2010; a Ťupa proti České republice, č. 39822/07, bod 47, 26. 5. 2011).

47. Posudek musí být navíc dostatečně aktuální, aby umožnil příslušným orgánům přezkoumat zdravotní stav dotčené osoby k okamžiku, ke kterému je zkoumána zákonnost zadržení. Ve věci Herz proti Německu (č. 44672/98, bod 50, 12. 6. 2003) měl Soud například za to, že psychiatrický posudek vypracovaný před rokem a půl sám o sobě nestačí k odůvodnění opatření zbavujícího svobody (viz rovněž mutatis mutandis, H. W. proti Německu č. 17167/11, bod 114, 19. 9. 2013).
48. Nakonec musí existovat určitá spojitost mezi důvodem uváděným pro zbavení svobody a místem a režimem samotného zbavení svobody. „Zadržení“ osoby jakožto duševně nemocné je v zásadě „zákonné“ ve smyslu čl. 5 odst. 1 Úmluvy jen tehdy, pokud se tak děje v nemocnici, klinice nebo jiném vhodném zařízení (Aerts proti Belgii, č. 25357/94, bod 46; Hutchison Reid proti Spojenému království, č. 50272/99, bod 49, CEDH 2003-IV; Haidn proti Německu, č. 6587/04, bod 78, 13. ledna 2011; a O. H. proti Německu, č. 4646/08, 24. 11. 2011).
49. b) Použití výše zmíněných zásad
50. Ve světle výše zmíněných zásad musí Soud rozhodnout, zda v průběhu zadržení, které následovalo po 22. 8. 2012 – kdy byl vydán rozsudek odvolacího soudu nařizující ústavní ochranné opatření a přerušující zbývajícím výkon trestu – byl stěžovatel zbaven svobody v souladu s jedním z písmen a) až f) čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Úvodem vylučuje, že by sporné opatření bylo přirovnatelné ke zbavení svobody pod písm. c) uvedeného ustanovení.
51. Soud považuje projednávanou věc za neobyčejnou v tom ohledu, že švýcarské orgány uložily stěžovateli v řízení, ve kterém analogicky použily pravidla o obnově trestního řízení (čl. 65 odst. 2 TZ), ochranné ústavní opatření, jež uvedeným rozsudkem nebylo původně předvídáno. Sporné opatření bylo uloženo za použití čl. 59 TZ, který stanovuje tento typ opatření pro pachatele trestných činů trpících vážnou duševní poruchou.
52. Soud proto považuje za vhodné přezkoumat otázku, zda je toto opatření odůvodněno vzhledem k čl. 5 odst. 1 nejprve na základě písm. a). Soud tak musí nejprve přezkoumat, zda bylo sporné opatření přijato „po odsouzení“ stěžovatele, jinak řečeno, zda existuje dostatečná příčinná souvislost mezi odsouzením stěžovatele ze dne 27. 5. 2005, potvrzeným dne 12. 1. 2007 na jedné straně a sporným opatřením uloženým odvolacím soudem dne 22. 8. 2012 na druhé straně.
53. V tomto ohledu Soud připomíná, že trestní soud odsoudil stěžovatele k trestu odnětí svobody v délce trvání osmi let rozsudkem ze dne 27. 5. 2005, že na základě tohoto rozsudku byl dotyčný převeden do vězeňského zařízení Bostadel k výkonu trestu (bod 6 výše) a že tento rozsudek neupravoval žádné ochranné léčení, a to ani ambulantní, ani ústavní. Uvádí, že na tomto bodě se účastníci shodují a že trest odnětí svobody uplynul v březnu 2013. Na základě výše uvedeného Soud uzavřel, že v rozsahu, v němž rozsudek ze dne 22. 8. 2012 nahradil původní rozsudek, či minimálně přerušil jeho výkon, nelze již na zbavení svobody stěžovatele od 22. 8. 2012 pohlížet jako na zbavení svobody na základě původního rozsudku.
54. Soud je a priori připraven akceptovat, jak to tvrdí vláda, že uložení ochranného opatření je korekcí původního rozsudku poté, kdy vyšly najevo nové rozhodné skutečnosti a že okolnost, podle níž bylo ochranné opatření uloženo v rámci obnovy řízení, pokud jde o sankci uloženou předchozím rozsudkem, může představovat příčinnou souvislost mezi původním odsouzením a sporným rozhodnutím, jak vyžaduje příslušná judikatura Soudu k čl. 5 odst. 1 písm. a).
55. Zároveň Soud připomíná, že příčinná souvislost vyžadovaná písm. a) může být přerušena v případech, kdy se rozhodnutí o nepropuštění nebo o opětovném uvěznění zakládá na důvodech neslučitelných s cíli předvídanými původním rozhodnutím nebo na posouzení nepřiměřeném ve vztahu k těmto cílům. V takovém případě by se původně zákonné uvěznění změnilo na svévolné zbavení svobody a bylo by tak neslučitelné s čl. 5 (M. proti Německu, výše citovaný, bod 88, bod 40 výše a v něm citované odkazy).
56. Soud připomíná, že švýcarské právo je zvláštní v tom smyslu, že umožňuje aplikovat pravidla o

obnově řízení (čl. 65 odst. 2 TZ), pokud se jeví, že je namístě přizpůsobit původní rozsudek nově objevené významné skutečnosti. Považuje proto za vhodné, za účelem zjištění, zda bylo zbavení svobody svévolné, zohlednit skutečnosti, které spadají a priori pod písm. e), do analýzy odůvodnění opatření na základě písm. a) čl. 5 odst. 1.

57. Pokud jde o projednávaný případ, Soud uvádí, že sporné opatření bylo uloženo rozsudkem ze dne 22. 8. 2012, tedy 7 let po původním odsouzení stěžovatele (27. května 2005) a pouze 7 měsíců před jeho propuštěním předvídaným v březnu 2013. Ačkoli tato chronologie a značné časové rozpětí mezi původním odsouzením stěžovatele a uložením sporného opatření nejsou samy o sobě rozhodující skutečnosti pro zodpovězení otázky, zda byl v projednávaném případě porušen čl. 5, jsou přesto indiciemi, které je třeba zohlednit při celkovém posouzení rozhodných skutečností Soudem.
58. Soud dále připomíná, že doktor R. A., psychiatr a psychoterapeut, poté, kdy osobně vyšetřil stěžovatele, vyhotovil psychiatrický posudek dne 24. 9. 2008, v němž stanovil poruchu osobnosti paranoie a narcismu středního stupně [podle Mezinárodní klasifikace nemocí (CIM-10 nebo ICD 10) Světové zdravotnické organizace] s plnou trestní odpovědností (bod 9 výše) a že jeho závěry byly později potvrzeny doplňující zprávou profesorky A. E. ze dne 30. 6. 2010 vyhotovenou rovněž po vyšetření stěžovatele. Také odvolací soud se před vynesením rozsudku dne 22. 8. 2012 obrátil na profesorku A. E. se žádostí o informace. Ta ve své odpovědi ze dne 25. 6. 2012 potvrdila, že vzhledem k typu, závažnosti a komplexnosti duševní poruchy, kterou stěžovatel trpí, pouze ústavní opatření může vhodně zohlednit léčebné požadavky. Soud konstatuje, že otázka položená znalci byla omezena zejména na otázku vhodného zařízení pro stěžovatele.
59. Vzhledem k výše uvedenému je třeba zohlednit jak psychiatrický posudek doktora R. A. ze dne 24. 9. 2008, tak doplňující zprávu profesorky A. E. ze dne 30. 6. 2010. Vzhledem totiž k tomu, že sporné opatření bylo přijato odvolacím soudem dne 22. 8. 2012, tedy téměř 2 roky a 2 měsíce poté, kdy byla vyhotovena doplňující zpráva a téměř 3 roky a 11 měsíců po posudku profesora R. A., má Soud za to, že se jedná o nepřiměřené časové období (viz například rozsudky Herz, výše citovaný, bod 50; a Yaikov proti Rusku, č. 39317/05, bod 64, 18. 6. 2015, v nichž Soud považoval za nepřiměřené časové období jednoho a půl roku).
60. Kromě toho Soud poznamenává, že v dopise ze dne 25. 6. 2012 profesorka A. E. uvedla, že terapeutickými službami („Therapieabteilungen“) ve smyslu čl. 59 odst. 3 TZ disponují vězeňská zařízení Thorberg a Pöschwies, což je třeba zohlednit. Ve své stížnosti ze dne 1. 7. 2013 přitom stěžovatel uvedl, že byl držen ve vězení Bostadel v Menzingenu. Dotyčný rovněž dopisem ze dne 26. 5. 2016 informoval Soud o tom, že se stále nachází ve vězení Bostadel. Tuto skutečnost vláda nerozporovala a ani netvrdila, že by později došlo k přesunu stěžovatele do jednoho ze dvou zařízení citovaných profesorkou A. E.
61. Proto Soud, připomínaje čl. 62c) TZ, podle něhož musí být sporné opatření a priori zrušeno, pokud (již) neexistuje vhodné zařízení (bod 24 výše), uzavřel, že stěžovatel nebyl s ohledem na svou duševní poruchu léčen ve vhodném prostředí. Soud má také za to, že odmítnutí psychiatrické léčby stěžovatelem nemůže nijak ospravedlnit nevhodnost jeho umístění trvajícího několik let.
62. Vzhledem k výše uvedenému Soud uzavřel, že sporné opatření, které bylo uloženo ke konci výkonu původního trestu a které zůstává stále v účinnosti, se nezakládá na dostatečně aktuálních posudcích a že se stěžovatel nachází více než 4 a půl roku po uplynutí svého trestu odnětí svobody (březen 2013) v zařízení, které je k tomu zjevně nevhodné s ohledem na poruchu, kterou trpí. Z toho vyplývá, že zbavení svobody stěžovatele na základě rozsudku ze dne 22. 8. 2012 není slučitelné s účely původního odsouzení.
63. V podstatě ze stejných důvodů se nemůže žalovaná strana opírat o čl. 5 odst. 1 písm. e), jehož podmínky použití jsou analogické výše uvedeným podmínkám (body 42–45 výše).
64. Z těchto důvodů došlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

....

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. Prohlásil stížnost za přijatelnou;
2. Rozhodl o porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy;
3. Rozhodl o tom, že nedošlo k porušení čl. 7 Úmluvy;
4. Rozhodl o tom, že nedošlo k porušení čl. 4 Protokolu č. 7 Úmluvy

.....

(Zpracovali JUDr. Zuzana Brzobohatá, JUDr. Ivo Kouřil)